

OBWAROWAĆ (87) *vb pf*

Oba o oraz oba a jasne (w tym w pierwszym a 1 r. błędne znakowanie).

inf obwarować (19). ◇ *fut* 2 sg obwarujesz (3). ◇ 3 sg obwaruje (3). ◇ [1 pl obwaruj(e)my.] ◇ 2 pl obwarujecie (1). ◇ 3 pl obwarują (1). ◇ *praet* 1 sg m obwarowałem (1). ◇ 2 sg m obwarowałeś, -eś obwarował (2). ◇ 3 sg m obwarował (22). *f* obwarowała (2). *n* obwarowało (1). ◇ 3 pl m pers obwarowali (10). ◇ *imp* 2 sg obwaruj (2). ◇ 2 pl obwarujcie (1). ◇ *con* 3 sg m by obwarował (6). ◇ 1 pl m pers byśmy obwarowali (1). ◇ *con praet* 3 sg m by był obwarował (1). ◇ 3 pl m pers by byli obwarowali (1). ◇ *impers praet* obwarowano (4). ◇ *part praet act* obwarowawszy (6).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI – XVII w.

1. *Zabezpieczyć, dać ochronę; munire PolAnt, Calag, Cn; communire, praemunire Calag, Cn; custodire Vulg; permunire, saepire, supermunire, vallare Cn (39)* : Powiedział im Piłat/ Mácie straż/ idźcie obwarujcie iáko vmiecie. *BibRadz Matth 27/65; Calag 62b.*

obwarować co (15): FalZioł I 70c; BibRadz Matth 27/64, 66; BielSpr 21v; KochMon 31; [wody] máią być tárze przy źródle ciepliczném bráné: bo ktoby ie dáleko wiéść/ á po godzinách kilku wżywać chćiał/ trudno ie ták obwarować może/ áby nie wietrzały Oczko 21; MWilKHist B3; Belizaryufz Iuftinianow Hetman do Rzymá wiechał: y on pilnie obwarował. CzechEp 379; LatHar 703; WujNT 120 marg, Matth 27/66; GrabPospR N2. Cf obwarować co od kogo, od czego, »drogę obwarować prześpiczną«.

obwarować co od kogo, od czego (2): [Holha] Páńtwa Rułkie [...] wzięła w swoię spráwę/ ktora [...] iáko nayporządnieyfy Monarcha rządzila y ze wżyftkich ftron od naiázdow nieprzyacielłkich Afadmowi y Cieltowi [...] vkrayne obrony zleciwfy obwarowała. StryjKron 122. Cf »[od kogo] obwarować granice«.

obwarować kim, czym (5): BielSpr 21v; A Paris ku przyszłemu boju się gotował: Naprzod nakolankami nogi obwarował KochMon 31; GrabPospR N2. Cf »obwarować ludem«.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym: (a)by (3), iżby (1)] (4): podłtaw pod nos Alembikow fkleńcze czoby do niey fzło/ ale aby obwarował iżby nie wywietrzało/ á to będzie wodka barzo dobra czału zarażenia powietrzem morowem FalZioł V 70; GórnDworz P6; Gdy iuż pod mur przyidziesz/ obwaruy by z wierzchu co nie pádało BielSpr 63; Oczko 21.

W charakterystycznych połączeniach: obwarować chytrze, pilnie, rychło, trudno.

Zwroty: »drogę obwarować prześpiczną« (1): nászy thák prości byli/ iż łobie drogi iádać w ziemię nie obwarowali prześpiczney. BielKron 398v.

»[od kogo] obwarować granice« (1): á wy czemu fię wftydzić mácie połłác do cudzych ziem ludzi doyrzálne żeby wam z támtąd nie tylko rádę ná to przynieśli/ iáko od Tátar obwarować gránice/ ále y to żebyście beśpicznie w domách fwych żyli GórnRozm D3v.

»obwarować ludem« (2): BielSpr 21v; Besetzen. Obwarować/ et opátrzyć Ludem. Munire, communire Calag 78b.

»obwarować sobie« = zabezpieczyć się (1): máłpá [...] widząc że mu iuż met iednym ftąpieniem dáć miałá/ chytrze obwarowała łobie áby ia po wtore nie boláło GórnDworz P6.

W przeni [kogo, co] (5) :

Zwroty: »cześ swoją obwarować« [w tym: od kogo (1)] (3): Y owżem także tu Syn fwoię cześ bez pochyby obwárował od cudzych bogow iáko y Ociec *SarnUzn* C8v, D3v [2 r.].

»[co] strażą obwarować« (1): Drogi me/ w łálce fwoiey/ wyproftuie/ A ich befpieczność/ ftrażą obwáruie. *GrabowSet* Q3.

»jako tarczą obwarować« (1): Bo ty vbłogosłáwifz fprawiedliwe⁸⁰ Iehowo/ iáko tarczą dobrowoleńftwem obwárowałeś go [ut scuto voluntate coronabis eum]. *BudBib Ps* 5/12[13].

a. *Umocnić (o wykopach, brzegach zbiorników wodnych, groblach, budynkach itp.) [co] (9) :* Ezechiafz [...] Obwárował tedy wzdroie przed miáftem pirwey y potoki/ áby ciekły do ftawku nizłzego *BielKron* 89v; *Strum* I2, L3, Mv, M4; [Więc ten rzemieflnik/ á za nam máło dáie/ gdy dom náfz/ który fie wáli tak obwáruie/ iż wpaść nie będzie mogł? *SenekaGórn* 287].

obwarować czym (3): *BielKron* 35lv; náwież ónę Vpułtę ziemią dobrą/ wedle potrzeby/ y obwáruy dobrze fáłowánim iákómci iuz o tym pifał. *Strum* M4, H3v.

W charakterystycznych połączeniach: obwarować brzeg, policzki abo ściany, upust, wzdroje i potoki, wzięcia wody; obwarować dobrze (4), nalepij, co namocniej, niedobrze, źle; obwarować drzewem, gnojem, fasowaním, tarasem.

Szeregi: »potwierdzić i obwarować« (1): [Głogowianie] to wflýzawfzy ofadzili mury/ potwierdzili y obwarowali dobrze gnoiem/ drzewem *BielKron* 351v.

»zamknąć a obwarować« (1): była we śrzodku miáftá wieżá wyfocka/ do ktorey fie byli zbiegli mężowie póspolu y niewiáfty/ y wflýfcy ftárfly one⁸⁰ miáftá/ zámknáwflly á obwárowałfly drzwi co namocniej [*clausa firmissime ianua*] *Leop Iudic* 9/51.

b. *Opatrzyć umocnieniem, zbudować fortyfikacje [co czym] (4) :* Ian Tarnowfki Hetman/ [...] położył fię z łześcią tyfięcy żołnierzow fwoich v Obertiná ná mieyfcu obronnym/ obwárowałfzy oboz dobrze páfiekámi/ y wozámi zprzężonymi. *StryjKron* 757.

W charakterystycznych połączeniach: obwarować oboz, miasto, Tabor, zamek (2); obwarować chędogo, dobrze (2); obwarować murem, pasiekami, przekopami, strzelbą, wałami, wozami.

Szeregi: »obwarować i okopać« (1): [Niemcy] Gdy w Taborze leżą/ dobrze ftrzelbą obwáruią Tabor y okopáią/ trudno ich ma kto pożyć. *BielSpr* 65v.

»otoczyć i obwarować« (1): Bolefław Pius Xiążę Kálifkie [...] miáfto y zamek Płock od Litwy fpalony znowu opráwił/ przekopámi y wałámi otoczył y obwárował *StryjKron* 335.

»chędogo zbudować i obwarować« (1): [Alexander Koriatowic] ofládził Polakámi Lucko/ y Włodimirz/ potym zamek Włodimirski/ ktory był przedtym drzewiány/ murem ceglányym chędogo zbudował/ y wieżámi obwarował *StryjKron* 447.

2. *Zagwarantować, zapewnić coś komuś, ochronić prawnie, zastrzec; providere Modrz, JanStat; consulere Mqcz; cavere Modrz; salvare JanStat [w tym: co (34), kogo (2)] (44) :* Posłowie ziem Mazoweczkich pokornie są prosili [...] abysmi the rzecz obwarowali iakobi na potomne czasi naiazdi voienne thakowe niezwikle w xiasthwie Mazoweczkim bili zachowani *ZapWar* 1545 nr 2646; *KromRozm II* g; *BiałKaz* M2v; Trzebáby náprzod Senatory/ potym Stárofty/ Sędzie wyiác z tey równości/ y obwárować ich żywoty/ bo iáko fłyfzē/ tak pierwey było. *GórnRozm* D2v; *ActReg* 106; Król [...] oko łobie dał wylupić iedno á fynowi drugie, dosyc czyniác miłofierdziu iáko oyćiec, y

Ediktowi fwęmu áby obwárował zwiérzchności fvény *authoritatem*. *SarnStat* 1263, 1267; [A ták oto zaráz wftápmy z nim w targ [o imienie]/ á iutro zát rzemy/ y obwárujemy wzdánie. *HistFort* G8v].

obwarować komu [w tym: *sobie* (4)] (7): *ModrzBaz* 42; *CzechEp* 413; iefli ten/ który pieniędzy pożyczyl to łobie obwárował przy pozyczániu pieniędzy któręby były wietfzýy álbo mnieyfzýy cény/ iefli zá mnieyfzýe pieniądze rzeczy zaftáwné fprzeda/ álbo oddali. *SarnStat* 692, 1103, 1271. Cf *obwarować komu u kogo*, »prawem obwarować«.

obwarować komu u kogo (1): To iedno łobie obwárowác v Ich Miłóści muřę/ áby nie czekáli odemnie wfzytkiego tego/ co by zupełną dołkonáłość Dworzáninowę zámýkało *GórnDworz* Eev.

obwarować przeciw czemu (1): Godzi fię też ftan ludzi vbogich przeciwko niebezpiecznem wfzytkich możnościam opát rzyc y obwárowác [*Decet conditioni hominum ... contra periculosissimas omnium potentias consulere ac providere*] *ModrzBaz* 95.

obwarować czym (14): A iżby potwiérdzenia/ y przeftrógi przerzeczoné tym wietfzą wzięły moc/ kazáliřmy pieczęci náłzych przyłóženiem to obwárowác [*fecimus Sigillorum nostrorum munimine roborari JanStat* 758]. *SarnStat* 999. Cf *Zwroty*.

obwarować o kimś (1): [*Chrystus dał nam takie ludzie pořtańce swoje*] O ktorých nas vpewnił y obwárował/ iż ich fłucháiąc łamego Chrystusa fłuchamy. *SkarJedn* 45.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikami: *tak* (2), *to* (12); (*a*)*by* (13), *iż* (5), *że* (3), *jakoby* (2), *iżby* (1), *żeby* (1)] (25): *ZapWar* 1545 nr 2646; I prawo Korony tej pospolite mocn[i]e to obwarowało, iż żadna konstytucja bez posłów ziemskich uchwalona być nie może *Diar* 59; *Mącz* 77d; *GórnDworz* Eev, Hh; *KuczbKat* 215; *CzechRozm* 180v; Archidyakonow vrząd známienity iefł/ y aż do náłzych czáfów iefł w vżywánium. [...] A przetoż też to práwem obwárowano [*Itaque etiam legibus cavetur*]/ áby żaden te⁸⁰ vrzędu nietrzymał/ iedno ten/ ktorzyby od fżkoł iáwne řwiádectwo o náuce y cnoćie miał. *ModrzBaz* 132, 85 [2 r.]; *SkarJedn* 45; [*Bóg*] to obwárował/ áby zábijáiąc zwiérzétá/ y nieiákie nád nimi okrucieńřtwo czynáć [...] áby fię ludzi y towárzyřzow řwoich [...] zábijác nieprzyuczýli *SkarŻyw* 271; *StryjKron* 512; *CzechEp* 208; *GórnRozm* Fv, K3v; *Paprup* E4v; *ZawJeřt* 33; *ActReg* 76, 133, 139; *SarnStat* 144, 367, 1101, 1103.

W połączeniu szeregowym (1): Ponieważ zá to co oyciec vżywał pieniędzy, wtóre y trzécié dźieci muřą płát od nich dáwác, y połágu fwego vtráćić: o co zmwory nie były między niemi: y owřzem mąż káždý z nich zápiřał, viřćil, obwárował *SarnStat* 1271.

W charakterystycznych połączeniach: obwarować bez pochyby, dobrze (2), *lepiej, mocnie, na krotce, pilniej, srogo*.

Zwroty: »pewnořciá obwarować« (1): piękne obietnice wářze fą y wierzymy řłowom/ ále wřdy lepiej to pewnořciá obwárowác dla nektotých [!] tyránnow. *BielKron* 108v.

»pismem obwarować« (1): [*posłowie mówili*] bo to mamy z poruczenia braciej řwej, aby to tak WM pismem RP opat rzyc a obwarować raczyli, jakoby nie to przywilejom na potym nie řzkodziło *DiarDop* 115.

»prawem, konstytucja, statutem obwarować« = *legibus cavere* *Modrz* [w tym: *sobie* (1)] (5:1:1): *OrzRozm* M2v; [*czterema rzeczami urodzony Polak*] hárdym y wfpaniřem człowiekiem [...] iefł. Naprząd Mátká/ którą Státutem řrogim de *Turpiloqo*, obwárował łobie Polak/ pilnie řtrzegác

niepokaláného národzenia fvégo. *OrzQuin* Q2v; Więc y to też iest powinność dobrego krolá/ [...] żeby ták prawem wżytko obwárował/ iákoby poddáni/ czáfu pokoju poczćiwie nábytego/ żyli we wżelákim bępieczeństwie *GórnDworz* Hh; *ModrzBaz* 85, 132; *ZawJeft* 33; Conřtitiuą obwárowano/ że on [*Podskarbi*] řtrózem tego řkárbu powinien byđż *SarnStat* 367.

»przysięgą obwarować« (1): [*Dawid*] y to przylięgą řwą obwárował: iż tenże potomek iego pořádzony po prawicy Bożey/ miał być Ofiárownikiem wedle porřádku Melchifedekowego. *CzechRozm* 180v.

»obwarować recesem« (1): Dlaczego od prawiwszy cobydz mogło zdało się Stanom oboiego narodu y obwarowali to Recessem, aby [...] potrzebom Ręptey mogło się dogodzić *ActReg* 133.

»ze wszystkich stron obwarować« (1): Bo prawo piřáne chocia dla řprawiedliwořci iest wyráżone nie może tego ze wżyřtkich řtron obwárować/ iżby zázwđy tęn wygrał/ kto ma řprawiedliwą *GórnRozm* Fv.

»testamentem obwarować« (1): Bo chocia rodzicy wżyřtkę máiętnořć řwoię potomkom Teřtamentem dobrze obwárować [*testamento cavere*] mogą/ ále řámej cnoty potomkom ináczey podać niemogą/ iedno áby iey oni řami řobie řpráwami řwemi á potem dořtawáli. *ModrzBaz* 42.

»zapisem obwarować« (2): Krol řágeło [...] do Litwy iechawřzy z Witořdem/ y z Pány Litewřkimi pořtánowanie vmowy/ y przymierze pierwřze imieniem Rad Koronnych odnowił/ [...] řpolnymi zapiřřami obwárował *StryjKron* 512; *SarnStat* 1271.

Szeregi: »opatrzyć i obwarować« = *consulere ac providere* *Modrz*; *providere et etiam aute omnia salvare* *JanStat* [szyk 3:2] (5): Mi the rzecz chczeni obvarowacz i opatrzicz abi thakowim naiazdom bila droga zamkniona. *ZapWar* 1545 nr 2646; *DiarDop* 115; *ModrzBaz* 95; W Szeřciorgu przykazaniu Bożym řzeřć rzeczy, które řą y máię byđż namillře czřeku, Pan Bóg dobrotliwy obwárował, y opátrzyć raczył. *SarnStat* 1267, 1101.

»upewnić i obwarować« (1): *SkarJedn* 45 *cf* *obwarować o kim*.

»obwarować i zapisać« (1): Aby řie káždy z řvégo wefełił, á to co mu zapiřem obwárowano y zapiřano, řaden mu nie řmiał áni dziećiom iego wyđzięrać. *SarnStat* 1271.

3. *Wyposażyć w coř, zaopatrzyć [kogo, co czym]* (4) : *LubPs* gg3; Szczeřliwy to miedzy řzczęřliwemi/ Kto řwóy řáydak řtrzałami tákimi Obwárował *KochPs* 191; Przetóž y káždy człowiek ma to z przyrodzenia/ Ze chćiw do towarzyřtwa/ y do zgromádzienia/ Czym/ by go był náprzodku bóg nie obwárował/ Zle by řye był řam dżikim źwięrzom odéymował. *KochProp* 16.

Szereg: »ozdobić i obwarować« (1): rořkazáli Bogowie Prometheuřzowi/ y Epimetheuřzowi/ żeby oni káždy rodzaj przyřtoynie ozdobili/ y iákimkolwiek włáfnym przymiotem/ ták obwárowáli/ iákoby trwác mogł *GórnRozm* N.

Synonimy: 1.a. *potwierdzić*; 2. *opatrzyć, upewnić*.

Formacje współrdzenne cf WAROWAĆ.

Cf **OBWAROWANIE, OBWAROWANY**